

Jaarverslag 2017-2018

CvT Brugge-Ruiselede

Inleiding

Dit jaarverslag behandelt de jaren 2017 en 2018. De onderwerpen die erin behandeld worden werden ons aangereikt vanuit de klachten die wij ontvingen van de gedetineerden, vanuit onze eigen observaties en uit de bevraging van de directie. Bijna ons volledig jaarverslag gaat over het Penitentiair Complex Brugge. Het Penitentiair Landbouwcentrum van Ruiselede wordt kort behandeld in een afzonderlijk hoofdstuk.

De meeste aandacht vroeg in 2017 het opschorten van zo goed als alle activiteiten van de gedetineerden in de Brugse gevangenis, waarmee een actie uit 2016 verdergezet werd die reeds uitvoerig aan bod kwam in ons vorig jaarverslag. Pas vanaf 1 oktober 2018 hernamen de meeste activiteiten. Het **zomerregime** in het PCB, gestart op 1 juli 2016 werd uiteindelijk gedurende 27 maanden aangehouden.

Gedurende de hele periode van 2017 en 2018 werden problemen met de **infrastructuur** vastgesteld. Ook dit werd al aangekaart in ons jaarverslag van 2016. Niet alleen raakten de toen vastgestelde problemen niet of moeizaam opgelost, steeds meer problemen doken op, waarvan wij alleen de ernstigste onder de aandacht brengen, die een rechtstreekse impact hebben op de leefomstandigheden van de gedetineerden. We denken dan aan materieel en infrastructuur van de keuken, aan de waterhuishouding en aan de wasmachines. Het niet, niet correct of slechts gedeeltelijk functioneren hiervan heeft gevolgen voor voeding, hygiëne en kledij van de bewoners.

Belangrijke bijkomende aandachtspunten zijn de **medische zorg**, de **leefomstandigheden** en de **individuele begeleiding** van de gedetineerden.

We willen ook nog eens de goede **samenwerking met de directies** onderstrepen, waardoor we het gevoel hebben dat wij als commissie van toezicht ernstig genomen worden en een aantal zaken kunnen verwezenlijken.

Verder blijven we stilstaan bij **PLC Ruiselede** en bij de **verwachtingen ten opzichte van de nieuw samengestelde CTRG**.

1. Zomerregime

Tijdens vakantieperiodes gaan er geen lessen door en wordt gewerkt in een afwijkend regime, dat er rekening mee houdt dat veel personeel afwezig is. Slechts de minimale dienstverlening wordt aangeboden. Na de zomer van 2016 werd dit regime op de werkvloer ook na de vakantieperiode aangehouden. Zo lang de reeds lang beloofde personeelsbezetting niet gehaald werd, werd onder druk van de vakbonden gewerkt volgens dit zomerregime. Dit werd zeer strak aangehouden. Bewoners werden niet begeleid naar leslokalen, waardoor geen lessen voor gedetineerden doorgingen. Ook voor sport, ontspanning, fitness, ... werd geen begeleiding voorzien. Alleen werk voor bewoners en de dagelijkse wandeling gingen door. Een gedetineerde die geen werk had zat dus 23 uur op 24 op cel. Dit heeft geleid tot het grootste aantal klachten over één onderwerp dat we als commissie van toezicht tot nu toe ontvingen.

De directie heeft een aantal initiatieven opgestart om toch een beperkt aantal activiteiten te laten doorgaan, soms met een beperkte groep bewoners en zonder toezicht door beambten en met positief gevolg. Toch bleef de situatie op het terrein schrijnend. We hebben de minister van justitie tweemaal hierover aangeschreven. De directie hield ons op de hoogte over de inspanningen om extra personeel aan te trekken en de moeilijkheden die hierbij ondervonden werden. Het duurde uiteindelijk tot de tweede helft van 2018 voor het afgesproken personeelsaantal bereikt werd en de normale activiteiten hervat werden. Zoals hoger gezegd is het zomerregime gedurende meer dan 2 jaar in voege geweest in het PCB. Omdat de Vlaamse Gemeenschap geen educatief personeel meer vrijmaakte om les te geven in het PCB - de lessen konden toch niet doorgaan omdat de gedetineerden niet naar de leslokalen werden gebracht - duurde het nog langer voordat de lesprogramma's voor gedetineerden weer op volle kracht doorgingen.

We kunnen er begrip voor opbrengen dat het personeel actie voert opdat de beloften qua personeelsbezetting zouden nagekomen worden. Het werd blijkbaar gedurende jaren beloofd dat het quorum zou gehaald worden terwijl dit nooit gebeurde. We kunnen er ook begrip voor opbrengen dat, ondanks inspanningen vanuit de overheid en door een aantal omstandigheden buiten hun wil om (afhaken van kandidaten die slaagden voor de proeven, bijvoorbeeld), de personeelsbezetting in het PCB slechts zeer langzaam aangroeide. We stellen wel vast dat gedurende een heel lange periode de leefomstandigheden binnen het PCB niet beantwoordden aan de basisbeginselen zoals beschreven in de basiswet van 12 januari 2005 en dat volgens ons de gedetineerden gedurende deze periode niet op een correcte manier bejegend werden. We roepen alle partijen op zich tot het uiterste in te spannen om herhaling van dit soort omstandigheden in de toekomst te allen prijze te vermijden.

2. Infrastructuur

Klachten over voeding (kleine porties, onvoldoende groenten en fruit, wisselende kwaliteit aangeboden producten, ...) en over hygiëne (wassen met koud of lauw water, bruin leidingwater, wassen van kledij, ...) komen ook vaak voor. Heel dikwijls heeft dat direct te maken met de ouder wordende infrastructuur van de (nochtans pas in 1991 geopende) Brugse gevangenis. De staat van het gebouw en het materieel is vrij slecht tot slecht.

Keukenmateriaal is al sinds jaren defect, waardoor gedurende een hele periode telkens moest gekozen worden tussen soep of saus omdat het onmogelijk was voor dezelfde maaltijd beide tegelijkertijd klaar te maken. Gedurende meerdere periodes waren zoveel toestellen stuk, dat massaal voorverpakte maaltijden aangekocht moesten worden omdat het onmogelijk was in de keuken zelf kwaliteitsvolle maaltijden klaar te maken met het beschikbare materieel.

Tijdens een periode van grote warmte moest de directie gedurende meerdere dagen drinkwater voorzien op de cellen omdat het water uit de kraan bruin was van kleur.

Een aantal boorputten, die zorgen voor de watervoorziening, zijn verontreinigd en mogen niet meer gebruikt worden. De watertanks, die dienen als reservoir waaruit het water in het huishoudcircuit (warm- en koudwatercircuits) wordt gepompt, waren daardoor onvoldoende gevuld met drukverlies tot gevolg en moesten aangevuld worden met stadswater. Dit kalkrijke water zorgt voor kalkaanzetting op de warmtewisselaars die verstopt raken. Ook daardoor ontstaat verlies van druk waardoor in verderafgelegen secties geen warm water ter beschikking was voor de douches. De hele waterhuishouding van het PCB moet herzien worden om een correcte bevoorrading van warm en koud water op alle plaatsen in de gevangenis, tot in de verst afgelegen cellen, te garanderen.

In de wasserij zijn alle industriële wasmachines defect, rioleringen moeten vernieuwd worden, een aantal poorten in de gangen werken niet meer, de douches zijn aan vervanging toe (ondertussen zijn de douches in de vrouwenafdeling al vernieuwd maar er blijven een aantal problemen), in de keuken blijven, zelfs wanneer alle toestellen vervangen en bedrijfsklaar zijn, een aantal problemen bestaan (bijvoorbeeld roestvorming, waterverzadiging van de vloer, ...).

Tussenkost van de Regie der Gebouwen vergt veel tijd en geduld. Vele regels moeten (terecht) nageleefd worden, maar die zijn dikwijls tijdrovend. Wij roepen de Regie der Gebouwen op om vlotter in te spelen op de structurele (maar vaak ook zeer acute!) infrastructurele problemen in de Brugse gevangenis en te vermijden dat nodeloze vertraging optreedt. Het kan bijvoorbeeld niet dat de afwezigheid van één leidinggevende ambtenaar broodnodige ingrepen of aankopen gedurende langere

tijd tegenhoudt. De problemen van de Brugse gevangenis zijn gekend, wij dringen aan op een grotere *sense of urgency* bij de instanties die voor het onderhoud ervan verantwoordelijk zijn.

Als gekende problemen al een heel lange doorlooptijd vergen van signalisatie tot realisatie, dan vragen we ons af hoe proactief er binnen de Regie der Gebouwen nagedacht wordt over verouderende infrastructuur die duidelijk in de nabije toekomst nog meer ingrepen zal noodzaken. We hopen dat er studies gaande of gepland zijn om de volledige infrastructuur van het PCB te onderzoeken. Deze oefening lijkt ons broodnodig.

We stellen daarentegen met voldoening vast dat in de voorbije jaren werken uitgevoerd zijn om de telefonie op cel mogelijk te maken.

3. Medische zorg

Na het inzien van enkele medische dossiers, als reactie op klachten van patiënten over hun behandeling, blijft de arts van onze commissie van oordeel dat er een correcte medische opvolging gebeurt binnen het PCB en dat de behandelingen door een gemotiveerde medische en paramedische staf steeds conform zijn met de huidige kennis van de geneeskunde, rekening houdend met toch moeilijke omstandigheden in een gevangeniscontext.

Het medisch centrum in het PCB heeft zo'n grote waaier aan medische en psychische problematieken te behandelen dat we ons toch vragen kunnen stellen over de specialisatiegraad van het personeel (meer in het bijzonder of het wel realistisch is van het personeel te verwachten dat het alle problematieken even kwaliteitsvol kan benaderen), over het personeelsbestand, de voldoende mogelijkheden tot bijscholing, de omkadering en het beschikbaar medisch materieel.

Deze vraag stelden we ons bijvoorbeeld toen er een zwaar verbrande patiënt verzorgd werd in Brugge. Zonder afbreuk te doen aan de inzet van het medisch personeel en de zorg die zij aan deze patiënt besteedden vroegen we ons toch af of zo een patiënt dezelfde medische apparatuur, dezelfde psychische begeleiding etc kan aangeboden krijgen als in een brandwondencentrum waar hij, gezien de aard van de letsels waarschijnlijk zou verzorgd worden. Wij willen onze bedenking zelf een beetje nuanceren: misschien moeten wij de personeelsinzet en de beschikbare middelen eerder vergelijken met de algemene ziekenhuizen, - met ongetwijfeld grote onderlinge verschillen, - en niet met de superieure mogelijkheden van een brandwondencentrum, hetgeen een moeilijk bereikbaar ideaal is in een gevangeniscontext. Dat doet echter niets af aan de vaststelling dat deze gedetineerde met zware brandwonden niet in een brandwondencentrum terecht kwam, maar in de medische boeg van een gevangenis.

Ook in minder buitengewone omstandigheden is het volgens ons voor een gedetineerde moeilijker om dezelfde medische bijstand te verkrijgen als buiten de gevangenis. Denken we bijvoorbeeld aan een patiënt die een tweede opinie wil. Binnen detentieomstandigheden is dit niet evident: de patiënt moet een dokter vinden die bereid is zich te verplaatsen naar de gevangenis, daar de toegangscontroles te ondergaan en de nodige tijd vrij te maken voor dit onderzoek. Het is op zich dus al zeer moeilijk om een dokter te vinden voor een tweede opinie. De patiënt moet dit medisch onderzoek bovendien volledig bekostigen, want er is geen Riziv-tussenkost voorzien voor gedetineerden. Terwijl de kosten beduidend hoger zijn voor gedetineerden dan voor niet-gevangenen, zijn de inkomsten van de meeste gedetineerden laag tot zeer laag en soms gewoon onbestaand, wat het inroepen van een externe dokter dikwijls onbetaalbaar maakt.

Dat er verschillen bestaan met externe ziekenzorg werd ook duidelijk toen we ons in Brussel informeerden over welk algemeen beleid er in de Belgische gevangenissen bestaat in verband met het fixeren van zieke gedetineerden. We kregen een summier antwoord dat medische fixatie voorgeschreven wordt door de behandelende arts om te voorkomen dat de patiënt zichzelf of derden zou verwonden, en dat verlengen / stoppen regelmatig geëvalueerd wordt door de arts, dat de fixatie wordt ingeschreven in het medisch dossier, en dat ze gebeurt door verpleegkundigen met specifiek materiaal (vijfpuntsfixatie).

Dit laat in de praktijk de uitvoerders heel veel vrijheid toe. Het lijkt de Commissie aangewezen een protocol uit te schrijven dat duidelijk aangeeft in welke gevallen welke fixatie met welke duur toegelaten is, wie daartoe kan beslissen en wie ze moet uitvoeren en welke eventuele begeleidende maatregelen (controle, bewaking,...) vereist zijn. Bij ziekenhuizen en andere zorginstellingen zijn dergelijke protocollen de regel, veelal zijn ze vrij raadpleegbaar op het internet. Er is geen enkele reden waarom een fixatieprotocol ook niet in de gevangenis vereist zou zijn. En dan denken we niet alleen aan de fixatie van zieken, maar minstens evenzeer -en misschien zelfs nog meer! - aan die van tuchtgestraften, geïnterneerden, gedetineerden in isolatiecellen, enzomeer.

Wij hebben ook de stellige indruk dat in de gevangenis de veiligheid veelal primeert op de zorg, ook in situaties waarin toedienen van een correcte medische zorg en begeleiding de eerste bezorgdheid van het aanwezige personeel zou moeten uitmaken. De deuren van de kamers zijn bijvoorbeeld steeds op slot wanneer er geen personeel aanwezig is bij de patiënt. Het gebeurt dat langdurige gesprekken van verpleegkundigen met een patiënt door de centrale in vraag gesteld worden omdat de ziekenkamer in het medisch centrum dan te lang open blijft. Veel patiënten worden daardoor gedurende lange tijd alleen gelaten. De aandacht en de zorg voor de patiënt boet daar ongetwijfeld bij in.

De spanningsboog veiligheid-zorg tijdens detentie zorgt er bovendien dikwijls voor dat niet-medisch personeel, met name penitentiaire beambten, aanwezig zijn bij, of heel dicht in de buurt van, medische

consulten of behandelingen. Niet alleen wordt de privacy van de patiënt hierdoor niet gerespecteerd, bovendien rijst de vraag naar het eerbiedigen van het medisch geheim.

Niet alleen geïnterneerden, maar ook een groot aantal gedetineerden kampt met psychische problemen. In een vorig jaarverslag wezen we op een tekort aan beschikbaarheid / aanwezigheid van psychiaters, waardoor het onmogelijk is om iedereen met problemen te detecteren en om mensen met psychische problemen meer dan alleen maar medicamenteus te behandelen. We deelden ook onze vrees dat mensen met psychiatrische problematiek dikwijls niet als dusdanig herkend worden, bijgevolg ook niet gesignaleerd worden aan de psychiaters en aldus niet aan de nodige opvolging, behandeling en medicatie toekomen.

De aankondiging dat er plannen waren om bij de mannen een zorgafdeling te creëren, waar tot dertig gedetineerden terecht zouden kunnen voor psychische zorg, stemde ons zeer positief. De afbouw van het aantal geïnterneerden binnen de gevangenis, omdat velen onder hen doorverwezen werden naar forensische psychiatrische centra, bood hiervoor een uitgelezen kans, leek ons. Het personeel van de zorgequipen kon ingezet worden voor gedetineerden met een psychiatrische problematiek, dachten wij. Op die manier kon een aanzet gegeven worden om een lacune in de medische zorg binnen het gevangeniswezen te dichten. In tegenstelling tot hetgeen wij hoopten ziet het er naar uit dat de reductie van het aantal geïnterneerden ook leidt tot reductie van het zorgpersoneel. De creatie van een eigen zorgequipe voor gedetineerden met een psychiatrische problematiek komt hierbij in het gedrang. Dergelijke gespecialiseerde zorgteams kunnen nochtans een zeer belangrijke taak opnemen binnen de gevangnissen. We pleiten er dan ook voor om de beslissing tot afbouw van de zorgequipen te heroverwegen.

Niet alleen de zorgequipen worden gereduceerd. We merken ook dat steeds minder verpleegkundigen tewerkgesteld worden in het PCB, waardoor verpleegkundigen nu voor meerdere afdelingen tegelijk moeten instaan. Ook op de medische dienst merken wij dat vertrekkers niet altijd meer vervangen worden.

We stellen niet alleen de reductie van het medisch personeel vast, we stellen ons ook vragen bij het ontbreken van dieetkundige expertise. In een grote gevangenis, zeker een met een eigen medische dienst, hadden wij de aanwezigheid van een diëtist verwacht, al was het maar deeltijds.

Wat medische zorg betreft ontvingen we meerdere klachten over een probleem dat optreedt wanneer zieken vanuit een andere gevangenis of vanuit het ziekenhuis overgebracht worden naar het medisch centrum in Brugge. Dikwijls moet dit erg snel gebeuren, waardoor de patiënten erg weinig tijd en weinig ruimte krijgen om zaken mee te nemen. Aangekomen in Brugge merken de patiënten dat ze over zeer weinig eigen middelen (kledij, geld, polshorloge) beschikken en dat ze geen belwaarde hebben. Ze kunnen dus hun familie of naasten niet laten weten wat ze nodig hebben terwijl ze op de medische dienst verblijven. Directie en personeel kennen deze problematiek en proberen zo snel mogelijk de

overdracht in orde te brengen. Vooral wanneer een patiënt vanuit een andere penitentiaire inrichting naar het ziekenhuis vertrekt en later rechtstreeks vanuit het ziekenhuis naar Brugge overgebracht wordt ontstaat er dikwijls een communicatieprobleem en wordt de originele gevangenis niet (tijdig) op de hoogte gebracht.

Het lijkt ons wel duidelijk dat er een aantal beperkingen bestaan om in gevangenissen dezelfde kwaliteit van medische zorg te bieden als bij niet-gedetineerden. We wezen op het verschil in omkadering en gespecialiseerd medisch materieel, het feit dat gedetineerden niet genieten van de voordelen van de sociale zekerheid, de moeilijkheid voor externe artsen om toegang te krijgen tot een gevangenis, het onvoldoende zorgaanbod voor gedetineerden met een psychiatrisch problematiek, de afbouw van medisch personeel, het ontbreken van gedocumenteerde procedures (zoals omtrent fixatie bijvoorbeeld) en de voortdurende spanning tussen zorg en veiligheid.

De intentie bestaat om de bevoegdheid voor de gezondheidszorg in de gevangenissen over te hevelen van Justitie naar Volksgezondheid. We rekenen erop dat deze hervorming een aantal verbeteringen mee zal brengen voor de gedetineerden en het medisch personeel. Eenvoudig wordt het echter niet. Nieuwe middelen zullen moeten vrijgemaakt worden, terwijl we de voorbije jaren alleen besparingen vaststellen (ook doorheen dit jaarverslag is de impact van de besparingen op allerlei domeinen duidelijk merkbaar); de infrastructuur zal in handen blijven van FOD Justitie, met de bijbehorende moeilijkheid om de medische apparatuur op het niveau van de externe ziekenhuizen te houden; cultuurverschillen tussen het gevangeniswezen en de visie vanuit de zorg zullen ook in de toekomst blijven bestaan; ... We blijven met optimisme uitkijken naar de komende hervorming, maar tegelijkertijd vragen we ons af hoe een en ander in praktijk zal omgezet worden.

4. Leefomstandigheden

Vele klachten die ons bereiken handelen over inkomen en uitgaven. Dit is inderdaad een onderwerp dat de bewoners erg raakt. De mogelijkheden om iets te verdienen in de gevangenis zijn beperkt, en het inkomen is laag. De uitgaven daarentegen zijn, in vergelijking met de buitenwereld, hoog.

Zo zijn de telefoontarieven extreem hoog. Belgische gevangenen betalen tot vijf keer zoveel als gemiddeld om te telefoneren. Het gehanteerde telefoontarief is sinds meer dan 15 jaar onveranderd gebleven, dit terwijl die tarieven in de buitenwereld sinds jaren gevoelig dalen. Gelukkig is nu een tariefvermindering in het vooruitzicht gesteld. Het is niets te vroeg.

Ook de kantineprijzen liggen hoger dan in de buitenwereld. Zeker in vergelijking met reclameprijzen kan het prijsverschil oplopen. De hogere prijzen zijn gedeeltelijk te verklaren omdat de verkoopprijzen

worden verhoogd om een sociale kas aan te leggen. Die sociale kas wordt gebruikt om mensen die echt geen middelen hebben toch een minimum te kunnen aanbieden, bijvoorbeeld de mogelijkheid voor enkele telefoongesprekken. Diezelfde sociale kas wordt evengoed gebruikt voor aankopen noodzakelijk voor het organiseren van socioculturele en sportactiviteiten. Het zijn dus de gedetineerden zelf die met hun in de gevangenis zuur verdiende centen moeten betalen voor essentiële gevangenisinfrastructuur. De commissie heeft hier vragen bij. Hoe dan ook komt het systeem van de sociale kas erop neer dat gedetineerden die al weinig middelen hebben de solidariteit met de zwaksten moeten bekostigen.

Terwijl de prijzen van de in de kantine verkochte producten fluctueren in functie van de marktprijzen - ze stijgen dus meestal - is dat voor de inkomsten van de bewoners niet het geval. Gedetineerden kunnen tewerkgesteld worden in de werkplaatsen, waar externe opdrachtgevers hen opdrachten laten uitvoeren. Anderen kunnen taken opnemen in gevangenisdienst (in de keuken, in de kuisploeg, als fatik, ...). Externe opdrachten worden betaald door de opdrachtgevers ervan. Interne taken worden vergoed door de overheid. Dit leidt tot inkomensverschillen voor de tewerkgestelde gedetineerden. Er bestaat immers een zware loonspanning tussen huishoudelijk werk en werk in de ateliers. De vergoedingen voor de interne taken liggen erg laag, lager dan voor de externe opdrachten. Bovendien verlaagde het hoofdbestuur het hiervoor beschikbare budget, zodat de gevangenisdirectie de reeds lage vergoedingen moest limiteren en het aantal beschikbare plaatsen moest beperken. Terwijl de kantineprijzen stijgen, dalen de (mogelijkheden tot) inkomsten. Het lijkt ons perfect normaal dat wij daarover aangesproken worden.

5. Individuele begeleiding

Een individueel detentieplan voor iedereen is, hoewel het een van de pijlers is van de basiswet, op vandaag een illusie. In Brugge was het de voorbije jaren zelfs een utopie: de bewoners konden gedurende 2 jaar geen activiteiten uitoefenen noch deelnemen aan opleidingen (zie hoger). Psychologische begeleiding, werken aan de eigen problematiek, vorming, scholing, een vak aanleren, het verwerven van een diploma, voorbereiden op reïntegratie, begeleiding tijdens penitentiair verlof of bij uitgangsvergunningen, nazorg na vrijlating, ... : het ontbreekt of is in onvoldoende mate aanwezig. Enkele initiatieven ontstaan, zoals een proefproject voor herstelgericht werken dat met een beperkt aantal bewoners uitgetest wordt, maar voorlopig wegen de positieve signalen niet op tegen de beperkte mogelijkheden voor een uitgebouwde en doorgedreven individuele hulpverlening. Zo kampt de Psychosociale dienst bijna voortdurend met een onderbezetting, worden zieke/zwangere medewerksters niet vervangen en moet heel dikwijls een beroep gedaan worden op collega's uit andere gevangenissen. In dergelijke omstandigheden gaat het er vooral om de dossiers klaar te stomen voor de strafuitvoeringsrechtbanken, dikwijls met de nadruk op (het vermijden van) de risico's, en is het onmogelijk te investeren in het aanpakken van de persoonlijke problematiek van de gedetineerde, het bieden van een luisterend oor, het samen zoeken naar oplossingen.

We willen onze blijvende bezorgdheid uiten over hoe bewoners na het uitzitten van hun straf 'buiten komen'. Hoe wil je recidive vermijden, zorgen voor een succesvolle reïntegratie in de maatschappij, als de noodzakelijke hulpverlening en begeleiding niet of onvoldoende aanwezig is?

We vragen ons ook af of dit überhaupt mogelijk is in de huidige constellatie, in een gevangenis met honderden gedetineerden, waar veiligheid primeert op zorg en begeleiding. Moet niet geïnvesteerd worden in kleinschalige initiatieven waar het bieden van kansen en scheppen van opportuniteiten op een veel natuurlijker manier kan gebeuren?

6. Diverse observaties

Onze aandacht werd ook getrokken door de soms gebrekkige opvang bij de vrijlating van niet mobiele en zorgbehoevende gedetineerden. We denken aan een bewoner die uit het PCB werd vrijgelaten, zonder dat gepaste opvang voorzien was voor deze niet mobiele man, er was zelfs niet direct een rolstoel beschikbaar, en de aalmoezenier werd dan maar aangesproken om deze persoon ergens onder te brengen. Hoewel het eerder uitzonderlijk is, staan mensen er af en toe alleen voor om onderdak te vinden na hun gevangenisstraf. Probleem is dikwijls een plotse vrijlating, waardoor de voorbereiding te wensen overlaat. Zeker bij zorgbehoevende gedetineerden leidt dit soms tot schrijnende toestanden.

Tenslotte willen we nog even stilstaan bij het softwarepakket Sidis Suite. Blijkbaar zorgt de trage tot zeer trage werking van dit systeem voor langdurige behandeling van aanvragen tot bezoek. Sinds kort kunnen bezoekers zich telefonisch inschrijven voor het zaterdagbezoek. Die inschrijving wordt geregistreerd met behulp van Sidis Suite. Bezoekers klagen dat het erg lang kan duren voordat hun telefonische oproep behandeld wordt. Ook bij het bezoek zelf zorgt de registratie in Sidis Suite voor problemen. Zelfs wanneer iemand vooraf ingeschreven is moet hij geruime tijd voor de start van het bezoek aanwezig zijn, want ook hier gebeurt de verwerking via Sidis Suite. Het vergt soms zoveel tijd dat het bezoeken al begonnen is voordat alle aanwezige bezoekers correct geregistreerd zijn. Dat hierover geklaagd wordt vinden wij meer dan terecht. Een update om de software sneller te laten werken lijkt ons noodzakelijk en dringend.

De commissie van toezicht heeft nu ook toegang tot het softwarepakket Sidis Suite. Deze toegang is echter - in weerwil van het zeer verregaande recht van toegang tot informatie dat de Basiswet de Commissie van Toezicht toekent! - zeer beperkt en aan strikte voorwaarden onderworpen. In praktijk hebben we als gevolg daarvan nog nooit een dossier via de software geconsulteerd. We verwachten dat in de toekomst de gewone dossiers hoe langer hoe meer zullen vervangen worden door elektronische. Raadplegen ervan zal dan misschien alleen nog kunnen via Sidis Suite, mits het volgen van een logge

verplichte procedure. We pleiten ervoor om de bestaande procedure voor het inzien van dossiers door leden van de commissie van toezicht te wijzigen. Toegang tot dossiers van gedetineerden die verblijven in de gevangenis waarvoor de commissie van toezicht bevoegd is, moet zonder voorafgaandelijke toestemming van de gevangenisdirectie kunnen. Uiteraard mag een commissielid een persoonlijk dossier niet inzien zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de gedetineerde in kwestie. Controle op het bezit van deze toestemming kan volgens ons best a posteriori gebeuren, hetzij systematisch, hetzij via steekproeven.

7. Samenwerking met directie

Om onze bemiddelingsrol waar te maken is het onontbeerlijk dat de directie open staat voor samenwerking. We willen benadrukken dat samenwerken met de directie zeer vlot verloopt. We kunnen met al onze vragen bij haar terecht. Klachten van bewoners worden steevast ernstig genomen en onderzocht. We krijgen ook zeer snel respons. Uiteraard wordt niet elke klacht van een gedetineerde gegrond bevonden, maar in vele gevallen leidt onze tussenkomst tot een positief resultaat. Dit varieert van een individuele oplossing voor een persoonlijk probleem tot het aanpassen van het huishoudelijk reglement. Ter illustratie een beperkt aantal voorbeelden uit een grote waaier van positieve reacties op onze interventies en suggesties:

- in de strafcellen worden klokjes geplaatst en de matrassen worden vervangen;
- de collectie cd's in de bib wordt uitgebreid;
- extra pudding en soep wordt voorzien voor een herstellende patiënt;
- het huishoudelijk reglement wordt aangepast (bewaren medicatie verplicht in blauw medicatiebakje, waarop tijdstippen van inname en hoeveelheid vermeld zijn)
- daags na onze suggestie om in geval van hitte de winketten van de cellen te openen op vaste uren wordt een dienstnota hieromtrent verspreid;
- een personeelslid-ICT'er bezoekt een gedetineerde in verband met een probleem met inktpatronen;
- een niet geleverd artikel uit de kantine wordt terugbetaald;
- rechtzetting dagen tewerkstelling en uitbetaling achterstallig loon voor gedetineerde in werkplaats;
- heel geregelde controle kwaliteit maaltijden door lid van de directie;
- het personeel van de badafdeling wordt erop gewezen dat er steeds een inventaris gemaakt wordt van de inbeslaggenomen en vernietigde voorwerpen;
- een persoon uit beperkte detentie krijgt nu elke avond lunchpakket ipv 's morgens (want dat was dikwijls te laat);
- omdat het in geen geval kan dat een onderzoek aan het lichaam wordt uitgevoerd zonder schriftelijke bevestiging worden de PA's ingelicht dat zij de formulieren nauwgezet moeten invullen en voorleggen aan de directie ter ondertekening; de directie volgt dit op;
- een matras van een gedetineerde werd vervangen;
- een tuchtsanctie voor het niet onderhouden van kledij wordt ongedaan gemaakt en de procedure veranderd: in de toekomst zal in eerste instantie het gesprek met de gedetineerde

aangegaan worden en krijgt die ter bevestiging van de afspraken een schriftelijke waarschuwing in plaats van een tuchtsanctie;

- rot/overrijp fruit geleverd via kantine wordt terugbetaald;
- een diëtiste uit AZ St Jan kan een opleiding van 2 uur organiseren voor het personeel uit de keuken;
- de pba's worden eraan herinnerd dat gedetineerden zelf hun brieven voor de CvT mogen bussen;
- in sommige cellen werd in geval van overbevolking een tweede matras geplaatst, maar geen tweede stoel; dit wordt nu systematisch wel gedaan;
- enzovoort.

De directie staat ook open voor onze aanwezigheid op het overleg tussen directie en gedetineerden. Wij werden voor het eerst uitgenodigd door een gedetineerde die ons vroeg om eens op het overleg aanwezig te zijn als waarnemer. Wij merkten dat vele onderwerpen aan bod kwamen die voordien zouden geleid hebben tot het indienen van een klacht bij de commissie van toezicht. Wij leerden ook een aantal bezorgdheden van de gedetineerden kennen die ons nog niet via klachtbrieven gesignaleerd waren. Het leek ons nuttig om geregeld een overleg mee te maken.

Op vraag van ons worden we nu stelselmatig uitgenodigd voor de samenkomsten van het overlegorgaan op de verschillende afdelingen in het PCB. We stelden vast dat die vergaderingen in een open en constructieve sfeer verlopen, dat de directieleden begaan zijn met de zorgen en problemen en waar mogelijk proberen positief te reageren, en dat ze tegelijkertijd heel duidelijk aangeven wat niet mogelijk is, een duidelijkheid die geapprecieerd wordt door de bewoners. De gedetineerden signaleren ons wel dat een aantal items telkens opnieuw geagendeerd moeten worden, en dat ze soms te weinig tijd krijgen om de medegedetineerden te raadplegen voor een vergadering doorgaat.

8. PLC Ruiselede

Ruiselede is een open gevangenis die vooral gericht is op reïntegratie in de maatschappij. Met een populatie van gevangenen in de laatste detentie-jaren ligt de nadruk op leren samen leven, aanleren van een vak, afleren van verslavingen, aanmoedigen en aanscherpen van eigen talenten, en geleidelijk leren omgaan met de vrijheid.

Met elke gedetineerde worden afspraken gemaakt hoe zijn verblijf zal verlopen en hoe zijn problematiek zal aangepakt worden. De aanpak is gesteund op de RNR principes (risk, need and responsivity). Dat is een wetenschappelijk onderbouwd model waarvan is bewezen dat het werkt om recidive te verlagen.

Sinds 20 jaar bestaat het zeer zinvolle project B.leave, waarbij gedetineerden die problemen hebben met middelenmisbruik of -afhankelijkheid gedurende acht maanden therapeutisch begeleid worden en persoonlijke, sociale en leefvaardigheden leren ontwikkelen. De financiering van dit project zit nog steeds structureel niet goed en was de voorbije jaren zelfs onzeker. Wij hopen oprecht dat die onzekerheid een einde neemt.

Zoals voorgaande jaren is het aantal klachten in het Penitentiair Landbouwcentrum, zeker in vergelijking met Brugge, beperkt. Ook uit het PLC krijgen wij snel reactie van de directie wanneer wij een klacht aan hen voorleggen. De directie heeft bijvoorbeeld een aantal afspraken gemaakt als gevolg van aan haar gesignaleerde klachten. Een gedetineerde die zijn psd-dossier inziet tekent nu een formulier, en de beambten werden gewezen op het verplicht karakter van het dragen van de badge, ook in kleine penitentiaire instellingen.

Een belangrijke evolutie is de toekomstige uitbreiding van het PLC. Dit zal niet alleen toelaten een aantal plannen te realiseren (het verblijf starten met een observatieperiode, aanbieden van een completere begeleiding, werken met kleinere groepen, ...), de nieuwbouw zal ook een antwoord bieden op onze grootste zorg: de chambretten zullen verdwijnen, en daarmee ook het volstrekt onaanvaardbare risico inzake brandveiligheid van de huidige slaappleaatsen. Het nieuwbouwproject kan niet snel genoeg opgestart en afgewerkt worden.

We stellen vast dat we ons als commissie van toezicht hoofdzakelijk richten op de grootste van de 2 gevangnissen waarvoor wij bevoegd zijn. Beide penitentiaire instellingen functioneren op een totaal andere manier, met andere finaliteiten, een andere bevolking, andere infrastructuur, andere projecten, een andere benadering van de gedetineerden... Wij hebben dikwijls het gevoel dat wij veel te weinig aandacht (kunnen) besteden aan het PLC. Wij stellen ook vast dat eenzelfde aanpak als commissie van toezicht in beide, zeer verschillende, gevangnissen niet aangewezen is. Na de uitbreiding en de realisatie van het nieuwbouwproject blijft het PLC ook in de toekomst een kleinschalige instelling, maar komt het qua capaciteit toch op het niveau van gevangnissen zoals Mechelen, Ieper, Oudenaarde, ... die elk een eigen commissie van toezicht hebben. Wij vinden het aangewezen een eigen commissie van toezicht op te richten voor het penitentiair landbouwcentrum van Ruiselede eens de nieuwe capaciteit bereikt is. Die commissie van toezicht kan zich dan qua aanpak richten op de specifieke werking van het PLC. We zijn ervan overtuigd dat ze zich op een totaal andere manier zal ontwikkelen dan de CvT voor Brugge.

9. Verwachtingen ten opzichte van de nieuw samengestelde CTRG

Toen de basiswet aan herziening toe was hebben wij ervoor gepleit om 3 belangrijke taken aan afzonderlijke commissies of instanties, toe te wijzen. Het gaat om het toezicht op de gevangenis, de bemiddeling tussen directeur en gedetineerden, en de behandeling van beklag van een gedetineerde over elke beslissing die door of namens de directeur ten aanzien van hem genomen werd.

De klachtencommissie kan beslissingen van de directie beoordelen, ze geheel of gedeeltelijk vernietigen en eventueel vervangen door een eigen uitspraak. Een klachtencommissie kan dus ingaan tegen de directie, terwijl voor bemiddeling tussen directie en gedetineerden een goede verstandhouding met de directies onontbeerlijk is. Vooral daarom (maar ook in functie van de verwachte werkdruk, de administratieve last, een gelijkaardige aanpak over gevangenis en ...) hebben we toen gepleit voor een loskoppeling van klachtencommissie en commissie van toezicht. We dachten er bijvoorbeeld aan om per provincie of per regio een klachtencommissie te voorzien die de klachten van meerdere gevangenis behandelde.

Tot op heden is het toezicht door onze commissie eerder anekdotisch. Toezicht gebeurt op basis van klachten van gedetineerden, van (soms toevallige) observaties, via bevraging van directie en personeel, als gevolg van persartikels, Van een systematiek is geen sprake. Om voor alle Belgische penitentiaire instellingen een systematisch toezicht te voorzien op alle aspecten van een gevangenis, op basis van een checklist en een gezamenlijke methodiek die voor alle gevangenis werd gehanteerd, vonden wij het aangewezen een aparte instantie op te richten, belast met het toezicht op meerdere gevangenis.

De wetgever heeft beslist deze 3 taken allemaal te behouden binnen de commissies van toezicht. We zien ons dus geconfronteerd met een aantal nieuwe uitdagingen en taken die we zo goed mogelijk willen opnemen. Hoewel de aangepaste wet niet beantwoordt aan onze verwachtingen, willen we ons engageren om ze correct toe te passen. We rekenen hiervoor op hulp en ondersteuning vanuit de nieuw samen te stellen CTRG.

Zeker het opstarten van de klachtencommissie zal een degelijke voorbereiding vragen, zodat iedereen met voldoende bagage aan de start komt om vanaf de eerste klachten een correcte klachtenbehandeling te garanderen, met een gedegen administratieve ondersteuning. Opstellen van richtlijnen, zeker voor de administratieve verwerking, alsook het bieden van houvast, opleiding en ondersteuning voor en tijdens de opstart van het beklagrecht worden belangrijke taken voor de CTRG.

We verwachten ook dat de CTRG aangeeft welke richting het toezicht uitgaat: kiest men voor een gestandaardiseerd veelomvattend toezicht of eerder voor het anekdotische toezicht zoals het vandaag

bestaat? We verwachten ideeën over de samenstelling van de nieuwe uitgebreidere commissies van toezicht (welke competenties worden verwacht, welke organisaties kan je aanspreken op zoek naar kandidaat-leden, kan je nog CvT-lid worden zonder deelname aan een initiële vorming, ...), over de wisselwerking tussen klachtencommissie en bemiddeling, tussen de leden van klachtencommissie en commissie van toezicht. We verwachten teksten en standpunten waarop elke commissie van toezicht zich kan inspireren voor de eigen organisatie, net als opleiding en vorming van nieuwe en bestaande commissieleden.

We hopen ook dat de CTRG positief reageert op ons pleidooi voor oprichting van een afzonderlijke commissie van toezicht voor het PLC te Ruiselede.

We verwijzen tenslotte naar de verwachtingen die we in onze jaarverslagen van 2015ⁱ en 2016ⁱⁱ formuleerden ten aanzien van de CTRG. Ze blijven actueel.

i Jaarverslag 2015:

Als commissie van toezicht verwachten wij ondersteuning en coördinatie van de CTRG op zowel inhoudelijk als administratief vlak. De krachtlijnen, op een samengebalde manier opgesomd: inhoudelijk:

- initiële en permanente vorming van nieuwe leden van de Commissie van toezicht,
- aanbrengen van methodieken, best practices, klachtenprocedures,
- streven naar meer eenheid van werking tussen de verschillende CvT's, met oog voor eigenheid,

administratief:

- database op basis van trefwoorden (wetgeving, huishoudelijk reglement, vroegere antwoorden aan gedetineerden),
- beveiligde opslag van gegevens, beschikbaar voor alle commissieleden,
- beveiligde communicatie tussen commissieleden (want uitwisseling info over gedetineerden), en
- opbouwende antwoorden op concrete vragen die onze werking belemmeren (zoals bijvoorbeeld: hoe en op welke manier kunnen we, wanneer nodig, beroep doen op tolken en hoe kunnen we hen een vlotte betaling garanderen?).

Wanneer in de (nabije?) toekomst de klachtencommissie zou van start gaan binnen de commissies van toezicht, dan verwachten we ook daar een gedegen ondersteuning vanuit de CTRG, en zeker: – gedegen vorming en permanente ondersteuning van de klachtencommissies, en – continu beschikbaar klankbord binnen CTRG voor praktijkvragen, zeker in de opstartfase (we hebben dit probleem, hoe kunnen we hier op een juridisch correcte manier reageren?).

ii Jaarverslag 2016:

Dit jaar, nu de basiswet via Potpourri IV aangepast werd, formuleren wij een aantal specifieke verwachtingen ten aanzien van de CTRG ter voorbereiding van een wijzigende werking. Als Commissie van toezicht dringen wij sterk aan, en zeker nu, op ondersteuning, begeleiding, opleiding en coördinatie van de (leden van de) Commissies van toezicht vanuit de Centrale Raad.

We verwachten onder meer van de CTRG dat hij:

- een standpunt inneemt over een aantal praktische zaken die door de gewijzigde wet niet geregeld worden; we denken dan bijvoorbeeld aan het aantal leden van elke commissie van toezicht;
- minstens één lid van het vast bureau van de Centrale Raad aanstelt, en bij voorkeur één lid per taalrol, die als hoofdbevoegdheid (als enige bevoegdheid?) heeft de Commissies van toezicht te ondersteunen, te coördineren en te controleren, en die daartoe de benodigde vorming en competenties bezit;
- een initiële en permanente vorming voorziet voor de leden van de Commissies van toezicht;
- daarnaast ook, en na de recente wetswijziging prioritair, nadenkt over de manier waarop de Klachtencommissies moeten functioneren en hiervoor een gedegen en adequate opleiding voorziet;
- de toekomstige manier van werken van de Klachtencommissies inspireert op de praktijk in Nederland en ervoor zorgt dat de opleiding ook aandacht besteedt aan (en ons bij voorkeur ook in de praktijk laat kennis maken met) de manier waarop de Klachtencommissies in Nederland functioneren;
- een leidraad opstelt voor de selectie en aanwerving van de leden van de Klachtencommissies (juridische kennis, vorming, competenties, ervaring, ...);
- een praktijkgids opstelt voor de werking van de Klachtencommissies:
 - ~ welke klachten zijn ontvankelijk en welke onontvankelijk?
 - ~ welke procedures moeten gevolgd worden opdat de Klachtencommissie op een juridisch correcte manier optreedt?
 - ~ welke timing moet gerespecteerd worden?
 - ~ wie moet uitgenodigd worden op de zitting en op welke manier?
 - ~ in welke lokalen kan de Klachtencommissie samenkomen?
 - ~ op welke dagen en tijdstippen kan een samenkomst georganiseerd worden?
 - ~ welke verslaggeving is vereist (ook wanneer een klacht onontvankelijk blijkt), binnen welke termijn en wie zijn de bestemmingen ervan?
 - ~ ...
- indien dit vanuit de praktijkgids aangewezen lijkt, aanbeveelt dat, vanaf een bepaald aantal te behandelen klachten, een plaatsvervangende secretaris ingeschakeld wordt om de correcte werking van de Klachtencommissie te garanderen;
- een continu beschikbaar klankbord organiseert binnen de CTRG waar de Commissies van toezicht op een eenvoudige en snelle manier terecht kunnen voor praktijkvragen omtrent het functioneren van de Klachtencommissies, zeker in de opstartfase (we hebben dit probleem, hoe kunnen we hier op een juridisch correcte manier op reageren?);
- de verplaatsingskosten berekent van adres tot adres, zodat de correcte verplaatsing vergoed wordt;
- een vlot systeem voorziet voor snelle recuperatie van gemaakte kosten en eenvoudige aanwending van het jaarbudget van elke Commissie van toezicht.

Wij hopen op een positieve en constructieve reactie vanuit de CTRG op onze voorstellen en verwachtingen.